

Kommuners upplevelse av lokal mediebevakning

Carina Tenor*

Sverige är som bekant ett avlångt land. Ber man kommunerna bedöma hur välbevakade de är på en sju-gradig skala, ja då svarar de allt från en undermålig tvåa till en riktigt stark sju. Att sammanfatta hur kommunjournalistiken uppfattas i ett land med 290 olika kommuner blir därför kort och gott: Det varierar. Söker man däremot teman och parar ihop motsatsbilder framträder en ganska samstämmig bild av synen på god kommunjournalistik.

Det här är sjätte året i rad som vi frågar svenska kommuners avdelningar för information och kommunikation om tillståndet för den lokala journalistiken. 2021 års enkät har besvarats av tjänstepersoner på 267 av landets 290 kommuner, alltså en svarsfrekvens på 93 procent.

Bakgrunden är att villkoren för lokal journalistik påverkats väldigt mycket i en tid av digital utveckling.

* Carina Tenor är doktorand i medie- och kommunikationsvetenskap på Karlstads universitet. Hon har arbetat många år som lokalredaktör, kommunreporter och webbredaktör på *Nerikes Allehanda*, men har de senaste åren forskat om lokala medier. 2020 gav hon ut läroboken *Lokaljournalistik – nära nyheter i en global värld* tillsammans med professor Gunnar Nygren (Studentlitteratur).

Just hur kommunen bevakas blir ett tecken på om det finns ”kvalitativ nyhetsförmedling och granskning i hela landet”, för att låna en formulering ur 2017 års medieproposition (Prop 2017/18:154).

Uppfattningar om vad som gör journalistik ”god” respektive ”dålig” är ett intressant ämne. I grunden handlar frågan om vad journalistik egentligen är – och är till för. Ideal och normer förändras över tid, och ser olika ut från olika perspektiv. Ska journalistiken behålla en viktig roll i samhället, då behöver uppfattningar hos journalister och andra viktiga aktörer i samhället följas åt. Undersökningar över tid visar att vissa yrkesideal stärkts hos svenska journalister, exempelvis att:

1. objektivt förmedla information
2. enkelt förklara händelser
3. låta olika opinioner komma fram
4. granska samhällets makthavare

Betydligt färre journalister anser däremot att deras roll innebär att påverka opinionen, ge förströelse eller vara språkrör för lokal opinion (Wiik, 2011). Studier av svenska redaktioner visar också att både ledning och journalister tycker att god lokaljournalistik är att erbjuda något för alla, att varva det tunga med det lättsamma (Andersson, Waldenström & Wiik, 2018).

I mediepropositionen kan vi se att politiker definierar (god) lokaljournalistik som något som produceras av kvalitetsmedier och ger medborgare uthållig nyhetsbevakning, ett forum för debatt och skydd mot maktmissbruk och korruption i samhället (Prop 2017/18:154).

Även svensk publik definierar god journalistik på ett sätt som stämmer väldigt väl med traditionella journalistiska ideal (Karlsson & Clerwall, 2019). Det enda som sticker ut här är att publiken också lägger stor vikt vid detaljer som rättstavning och språk.

Det här kapitlet handlar om en annan aktör: kommunanställda informatörer och vad de förväntar sig av god lokal journalistik, men också hur väl de tycker att lokala medier uppfyller den rollen i praktiken.

Så klart påstår ingen att kommuner har sista ordet om kvaliteten på lokal journalistik. Lika lite som politiker kan tjänstepersoner förväntas vara helt objektiva när deras organisation utsätts för rapportering och granskning. Men journalistikens position som tredje statsmakt bygger på ett socialt kontrakt. På ett samhällsplan är det alltså inte bara journalisters egen bild av hur de bäst gör sitt jobb som betyder något, utan också övriga aktörers.

Lokala journalister och kommunanställda informatörer befinner sig i samma lokala medielandskap. Det är två olika roller vars värderingar och intressen både kan sammanfalla och ställas mot varandra. Journalister behöver kontakter med kommunen för att kunna rapportera om en viktig aktör – och för kommunen kan mediernas roll exempelvis beskrivas så här:

Massmedia har en granskande samhällsfunktion och spelar en viktig roll för demokratin, samtidigt som det är en kanal ut till invånarna. Den bild som tidningar, radio och tv förmedlar om vår verksamhet har därför en viktig betydelse för hur Åstorps kommun uppfattas.

(Åstorps kommun, 2019)

Utdraget kommer från ett policydokument om kommunal kommunikation. Här framgår tre tydliga aspekter av mediernas roll:

1. en (extra) kanal för kommunal information
2. en demokratisk kontrollfunktion
3. en aktör som formar bilden av kommunen.

Utifrån det perspektivet kan kommuner inte enögt fokusera på sina egna informationskanaler (kommunwebb, kommundidningen, sociala medier-konton etcetera). De har helt enkelt skäl att även jobba med information till medierna (pressmeddelanden, pressträffar), se till att underlätta granskningar samt följa vad och hur medierna rapporterar om kommunen. Det innebär att kommunala informatörer ofta har en ganska underbyggd syn på lokala medier. Men vi ber inte kommunerna om ”den objektiva bilden”. I den här undersökningen får kommunens tjänstepersoner utgå från sitt eget perspektiv.

Resultatet är en stundtals ganska hård kritik mot antingen obefintlig eller förenklad och hårdvinklad lokaljournalistik som bedriver hetsjakt på kommunen, men också krassa konstateranden om att acceptera mediernas roll även när kritiken känns orättvis. På andra håll ges en hel del lovord över pigg, ambitiös och nyanserad rapportering – och ”snittbetyget” över landet är i år det högsta hittills. Flera betonar också vad just journalistiken kan bidra med jämfört med kommunens egen information: Snabbhet, räckvidd, begriplighet, fler perspektiv och en granskande blick.

Om undersökningen

Enkäten innehåller varje år några frågor som handlar om hur välbevakad varje kommun upplever sig. Andra frågor byts ut för att inte göra enkäten för lång och för att behålla en hög svarsfrekvens. Årets enkät har besvarats av personer på 267 av landets 290 kommuner under perioden 13 september till 22 oktober 2021. Den höga svarsfrekvensen är viktig. Målet är att få med hela landet – små kommuner som stora. Enkäten är en kontrollfunktion för att höja kvaliteten i Mediestudiers offentligt tillgängliga databas över var i Sverige det finns nyhetsredaktioner. Vi drar nytta av att de svarande finns lokalt och via sitt arbete ofta har god kännedom om lokala medier. Medieföretag må vara duktiga på att informera när de drar igång nya satsningar, men när redaktioner läggs ner eller centraliseras sker det ofta lite mer under radarn.

I förra årets enkät antydde flera kommentarer att coronapandemin påverkat relationen till lokala medier. Därför har vi ställt tre specifika frågor om det i årets enkät. Precis som i fjol har vi också riktat en särskild fråga till kommuner där medier fått så kallat vita fläckar-stöd.

Vi har även bitt de svarande att i mån av tid och intresse lämna frivilliga reflektioner runt positiva respektive negativa tendenser i den lokala kommunbevakningen, vilket drygt hälften bidragit med.

Enkäten speglar alltså hur lokaljournalistiken *uppfattas* av offentligt anställda tjänstepersoner med ansvar för informations- eller pressfrågor på svenska kommuner. De svarande uppmanas att utgå från sin personliga

uppfattning, diskutera med kollegor eller svara utifrån hur diskussionen brukar gå i kommunhuset. I enkätens begränsning ligger alltså att en annan person på samma kommun skulle kunna svara annorlunda.

De som svarat på enkäten 2021 har befattningar som kommunikatörer/informatörer (40 procent), informations-/kommunikationschefer (32 procent), pressansvariga (10 procent) plus andra titlar som kommunikationsstrateg, kommunikationsansvarig, presschef, utvecklingsansvarig, kommunsekreterare etcetera (18 procent). Vi samlar inte in de svarandes namn eller e-postadresser, och återger inte citat kopplat till enskilda kommuner, utan som titel plus län.

Fler nöjda med lokala medier

Sedan 2017 har de svarande på kommunerna fått sätta ett betyg på sin lokala mediesituation, alltså en helhetsbedömning av hur väl de upplever att rapporteringen av lokala kommunala frågor sköts av lokala medier.

Betygsskalan går från 1 (uselt) till 7 (mycket bra). Om vi betraktar betyget 4 som medel så blir den sammantagna bilden att lokala medier i Sverige sköter sin kommunbevakning ”över medel” – och årets betyg är nästan 5, det högsta hittills:

- 2017: 4,4
- 2018: 4,3
- 2019: 4,5
- 2020: 4,8
- 2021: 4,9

Betygen tycks också påverkas av lokal närvaro: I kommuner som har redaktioner på plats (n=217) blir snittbetyget 5,0, medan kommuner utan redaktioner på plats (n=49) snittar på 4,6.

Om betygen delas upp på kommungrupper är skillnaderna inte så stora. Minst nöjda är ändå 1) landsbygdkommuner med besöksnäring, 2) kommuner som ligger i områden med större städer, men dit inte så många invånare pendlar, och 3) pendlingskommunerna utanför Stockholm, Göteborg och Malmö.

Mest nöjda med den kommunala bevakningen är man helt enkelt i städerna: storstäder, större städer och mindre städer/tätorter.

Betydligt större variationer och förändringar syns om svaren bryts ner på län: I fjol var kommunerna i Kalmar län de mest nöjda i Sverige, i år ser det inte alls lika positivt ut. I Blekinge län har kommunerna i stället blivit ännu mer nöjda.

Tabell 1. Kommunernas betyg (länsvis) på hur de lokala medierna sköter bevakningen av lokala kommunala frågor (en skala 1–7 där 1 är usel och 7 är mycket bra)

Län	Förändring	Betyg	n
Blekinge län	+	6,2	4
Värmlands län	+	5,4	16
Östergötlands län	+	5,4	11
Jönköpings län	+	5,3	12
Dalarnas län	+	5,3	12
Skåne län	-	5,0	32
Västra Götalands län	-	5,0	49
Stockholms län	-	4,8	24
Hallands län	-	4,8	6
Södermanlands län	+	4,8	9
Kalmar län	-	4,7	11

Tabell 1. (forts.)

Län	Förändring	Betyg	n
Västerbottens län	+	4,7	15
Örebro län	+	4,6	10
Gävleborgs län	+	4,5	9
Kronobergs län	+	4,5	8
Västernorrlands län	-	4,5	4
Norrbottnens län	+	4,3	12
Jämtlands län	+	4,3	6
Uppsala län	-	4,3	7
Västmanlands län	-	4,0	8

n = antal kommuner i länet som svarat

Fler nöjda med SVT – men bäst är SR

Av fjolårets enkät framgick att en övervägande del av kommunerna såg en förbättrad eller oförändrad kommunbevakning från *Sveriges Radio*. Utvecklingen har syns i flera år: Jämförelsevis är det betydligt fler kommuner som svarat att *P4* blivit bättre än de som svarat att de blivit sämre. För lokalpressen ändrades balansen först 2020. I år har även *SVT*:s lokala nyheter till slut fått fler svar som beskriver positiv än negativ utveckling (se tabell 2).

Den upplevda förbättringen kan spegla det faktum att *SVT* öppnat flera nya redaktioner under året (se **Leonard Wallentins** kapitel). Exempelvis lyder en kommentar från Södermanlands län så här: ”Särskilt *SVT*:s lokala satsningar har inneburit ett lyft för den lokala journalistiken.” Från en kommun i Skåne län kommer också kommentaren att *SVT* rapporterar lite oftare om det som händer hos dem.

Samtidigt är det nästan lika stor andel kommuner som upplever att SVT har försämrats. Enligt kommentarerna handlar det om att SVT upplevs som regionala, fokuserade på centralorten och svåra att få kontakt med.

Tabell 2. Kommunbevakningens förändring per medieslag senaste året 2021 (2020, 2019, 2018 inom parentes)

Medieslag	Bättre/ mycket bättre (procent)	Oförändrat (procent)	Sämre/ mycket sämre (procent)	Balansmätt (procent- enheter)	n=
Lokal/regional dagspress	23 (26, 17, 16)	60 (58, 55, 58)	17 (16, 28, 26)	+7 (+10, -11, -10)	259
Lokal gratis tidning	15 (19, 16, 15)	72 (62, 67, 75)	13 (19, 17, 10)	+2 (+/-0, -1, +6)	201
SVT, regionala nyheter	18 (16, 13, 12)	69 (67, 71, 74)	14 (17, 16, 14)	+4 (-1, -3, -2)	251
SR P4	32 (34, 22, 14)	59 (58, 68, 76)	9 (9, 10, 10)	+22 (+25, +12, +4)	257
Fristående lokal nyhetssajt	15 (18, 14, 16)	78 (70, 70, 72)	7 (11, 16, 12)	+8 (+7, -2, +4)	88
Lokal-tv/ när radio	7 (8, 6, 7)	90 (86, 84, 86)	3 (5, 10, 6)	+3 (+9, -4, +1)	86

Frågan i enkäten lyder: Hur upplever du att den journalistiska rapporteringen om lokala kommunala frågor från följande medier har förändrats senaste året? Webbpubliceringar räknas också. I balansmättet har andelen sämre/mycket sämre i procent dragits från andelen bättre/mycket bättre i procent, men fått behålla avrundningen (vilket förklarar om siffran inte ser ut att stämma). Svarsalternativen Kan inte avgöra och Medietypen saknas har inte räknats med, därför skiftar antalet svar (N) per medieslag. Totalt antal svarande är 267.

Sveriges Radio P4 upplevs också generellt som en mer regional bevakare, men det finns undantag: Så här kommenterar exempelvis en pressansvarig i en Stockholmskommun: ”P4 Sthlm har reportrar som bevakar kommunvis och har även avsatta tider för inslag från olika kommuner vilket är bra”.

Lokalpressen är det medieslag som mest förknippas med regelbunden kommunbevakning, och i storstäderna är det gratistidningarna som har den rollen. Nästan en fjärdedel av kommunerna tycker att lokalpressen förbättrats under året, medan övervikten inte är riktigt lika stor för gratistidningarna. Lokala fristående sajter och lokala etermedier bedöms som relevanta medieslag i betydligt färre kommuner (88 svarande). En övervägande majoritet bedömer att deras kvalitet är oförändrad. Jämför man kommunerna som svarat bättre respektive sämre så är det ändå en övervikt på bättre.

Vita fläckar-stödet – en lokal doldis?

2019 infördes ett nytt mediestöd för lokal journalistik i svagt bevakade områden, eller så kallade vita fläckar. Stödet kan gå till att förstärka eller bibehålla en journalistisk bevakning som redan finns. I juni 2020 beviljade Mediestödsnämnden cirka 120 nya miljoner fördelat på 192 ansökningar runtom i Sverige. I enkäten ingick en särskild fråga om detta till de 166 kommuner som berördes av stödet 2020 (Mediestödsnämnden, 2020).

Frågan gällde om kommunerna i de underbevakade områdena märkt någon effekt av stödet. Drygt 30 kommuner svarar att kommunbevakningen ökat, men hälften att själva kvaliteten på bevakningen inte blivit bättre. En förödande majoritet, 107 av 143 svarande, märker ingen större skillnad. Här ska tilläggas att många kommuner kommenterat att de är osäkra på vilka lokala medier som faktiskt fått stödet, vilket gjorde frågan ännu svårare att besvara. ”Möjligen att

de mindre tätorterna fått mer exponering i pressen”, lyder en kommentar. Andra vet att rekryteringsprocesser pågår eller att redaktioner ska öppna, men att det inte riktigt fått genomslag än.

Tabell 3. Hur har vita fläckar-stödet påverkat bevakningen?

Ingen större skillnad	107
Ökad bevakning SAMT bevakning med högre kvalitet	17
Ökad bevakning, men INTE högre kvalitet	15
Trots stödet upplever vi en försämring	3
INTE ökad bevakning, men HÖGRE KVALITET	1

Frågan i enkäten lyder: *Ett eller flera av de medier som bevakar er kommun har fått del av det statliga ”vita fläckar”-stödet för lokaljournalistik. Hur upplever ni att det påverkat bevakningen? Välj ett alternativ som bäst motsvarar din uppfattning. Antal svar: 143.*

Resultatet tycks stämma med en innehållsstudie som gjorts av **Simona Brisiani** (2021) på Linköpings universitets masterprogram Computational social science. Genom ett självlärande datorprogram har 50 000 nyhetsartiklar från sex olika kommuner (tre där det delats ut mediestöd, tre utan) analyserats. Hennes slutsats blir att stödet bara marginellt påverkat antalet nyheter som kan sägas uppfylla ett kritiskt informationsbehov. Samtidigt verkar andra medier (som inte fått stöd) också ha börjat rapportera (lite) mer i samma kommun. Frågan blir alltså om stödet haft någon sorts smittoeffekt. Brisianis (2021) slutkommentar är att antingen har mediestödet inte använts för att öka antalet artiklar om politik eller samhällsinformation, eller så tar det tid innan stödet får genomslag i praktiken.

Från vår enkät går det också att dra slutsatsen att själva beslutet om vita fläckar-stöd inte väckt så

mycket uppmärksamhet lokalt. Här kan man bara spekulera i om det också är medierna själva som inte velat tala alltför högt om att de fått ett statligt bidrag.

Journalistikens uppdrag

2017 ställde vi en fråga om hur den lokala journalistiken ansågs uppfylla vissa grunduppdrag. Det visade sig att kommunerna ansåg att lokala medier framför allt uppfyllde rollen att informera, men desto sämre var det med förmågan att förklara samband. Intressant nog ansågs lokala medier till och med bättre på att granska än på att förklara. Nu, fyra år senare, har vi ställt frågan igen.

Tabell 4. Så väl uppfyller lokala medier sina uppdrag (procent)

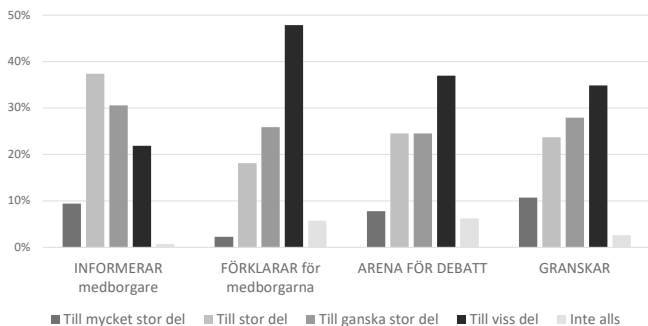
	Till mycket stor del	Till stor del	Till ganska stor del	Till viss del	Inte alls	N=
Informerar medborgare	9	37	31	22	1	265
Förklarar för medborgarna	2	18	26	48	6	259
Erbjuder medborgarna en arena för debatt	8	25	25	37	6	257
Granskar	11	24	28	35	3	261

Frågan i enkäten lyder: Vilka uppgifter tycker du att den lokala journalistiken uppfyller i bevakningen av kommunens verksamhet (sammantagen bild av de medier ni har):
 1) INFORMERAR medborgare 2) FÖRKLARAR för medborgarna 3) Erbjuder medborgarna en ARENA FÖR DEBATT 4) GRANSKAR. Svaret "kan inte bedöma" har inte räknats med, därför varierar antalet svar.

Även 2021 är det tydligt att informationsrollen anses mest uppfylld, och att lokala medier bara i viss mån lyckas med uppdraget att förklara. Kommunernas syn på roller som granskare varierar lite mer, men en övervikt ligger även här på "till viss del". När det gäller

rollen som arena för debatt är det 2021 något fler som tycker att medierna bara uppfyller detta ”till viss del” jämfört med 2017.

Figur 1. Mediernas uppdrag

Det här är svar som kanske framför allt blir intressanta i relation till kommunernas kommentarer: När det gäller granskning finns exempel som uppfattas både positivt och negativt. Och vad associeras ”förklara” med för typ av journalistik? Det har blivit dags att dyka djupare in i enkätsvaren.

Bra och dålig kommunbevakning

Två öppna frågor i årets enkät handlar om negativa respektive positiva inslag och tendenser i den lokala kommunjournalistiken. Fråga 1 lyder: ”Finns det tendenser/inslag i lokala mediers kommunjournalistik som ni ser kritiskt på/känner er oroade över?” Här har vi fått in 177 kommentarer, däribland ett 20-tal kortfattade ”nej”/”egentligen inte”.

Den andra frågan lyder: ”Och motsatsen: Hur och när upplever ni att era lokala medier gör bra och viktig kommunjournalistik?” Här finns 173 kommentarer. Dessutom innehåller enkätsvaren ytterligare 68 kommentarer om olika kommuners mediesituation som helhet och ytterligare 60 kommentarer om hur medierna utvecklats under året.

Här ska jag försöka redovisa en åtminstone inledande tematisering av svaren, löst grupperade runt roller som att informera, förklara, erbjuda en arena för debatt och att granska. Under den första rubriken går vi också in på kriskommunikation och relationen under pandemin.

Information för vardag och kris

Bilden är att de flesta lokalmedier gärna informerar om vad kommunen gör, eftersom det angår alla invånare. Som en kommunikatör i Västra Götalands län uttrycker saken: ”När de skriver om samhällsviktig information då når vi fler.”

Flera kommuner beskriver att lokala medier följer kommunens egna nyheter, nappar på pressmeddelanden och kommer på pressträffar. Samtidigt finns en tendens att de kopierar kommunens information lite väl rakt av.

Med stor sannolikhet med anledning av bristande resurser. Positivt för oss ibland, men som kommunjournalistisk trend inte optimalt för läsare och invånare sett till förtroende för medierna – eller sett till att det då inte blir texter skrivna utifrån en journalists förståelse av vad som sker.

(Kommunikatör, Hallands län)

Journalister förväntas ha sitt arbetssätt, och i enkäten finns goda exempel på journalister som hittar egna kommunala nyheter, lyckas förklara politiska skeenden och får med synpunkter från många olika aktörer. Ett extra plus får aktuell och snabb (men ändå korrekt) information. Motsatsen är tidig pressläggning eller nyheter som sparas till papperstidningen – och gamla bilder!

Flera kommuner tar upp krisinformation, att medier är en snabb och enkel väg att få ut information. ”Då är medierna i det inledande skedet mycket bra på att beskriva händelsen, de drabbade och de insatser som görs” (kommunikationschef i Jönköpings län).

Pandemin är en kris som inneburit både samsyn och konflikter. På vissa håll upplevs medierna mest intresserade av att hitta eventuella skandaler. En kommunikatör i Hallands län upplevde tidiga frågor om ansvarsutkrävande:

Trots att det för hela världen var en ny situation där man både på nationell och internationell nivå inte hade svaren. En otålighet som i och för sig är lätt att förstå men för den skull svår att förhålla sig till.

Kritiken gäller också fokus på det negativa och hårda (eller överdrivna) vinklar som skapat onödigt oro. Några exempel handlar om att äldreboenden pekats ut på ett onödigt sätt så att personalen drabbats, plus att vissa journalister har haft svårt att förstå att det finns en patientsekretess.

Men siffrorna i tabell 5 (fråga C) visar också att många framför allt upplever kontakten som bra:

”Upplever en vilja av att ta ansvar för att kommunicera viktig information som inte alltid är den mest spännande nyheten” (presskommunikatör, Uppsala län).
 ”Oftast har våra coronanyheter plockats in snabbt i redaktionernas digitala kanaler” (kommunikationschef, Kalmar län.)

Tabell 5. Så har kommunerna uppfattat mediernas kvalitet, betydelse och kontakter under pandemin (procent)

		++/+	=	-/--	n
A.	Medierapporteringens kvalitet	50	45	5	257
B.	Mediernas betydelse	89	10	1	263
C.	Kontakten med medierna	79	20	1	250

Frågorna i enkäten lyder: A. Hur har ni (generellt) uppfattat kvaliteten hos lokala nyhetsmediers corona-rapportering? (Mycket hög/hög kvalitet, varken hög eller låg kvalitet, låg kvalitet/mycket låg kvalitet). B. Hur ser ni på den betydelse lokala nyhetsmedier haft för att nå medborgare med information runt corona-pandemin? (Mycket viktig/viktig roll, varken viktig eller oviktig roll, oviktig roll/helt oviktig roll). C. Hur har kommunens kontakter med lokala nyhetsmedier fungerat i arbetet med att få ut corona-relaterad information? (Mycket bra/bra, varken bra eller dåligt, dåligt/mycket dåligt). Svaren ”kan inte bedöma” har inte tagits med, därför varierar antalet svar (n).

Att döma av enkäten så har svenska kommuner arbetat väldigt olika med coronarelaterad information: Några ser mediekontakter under pandemin som en icke-fråga och hänvisar till regionerna. Andra beskriver veckovisa avstämningar och pressträffar. En kommunikatör i Kronobergs län har varje vecka skickat ut en sammanställning till lokala medier: ”Det har slagit mycket väl ut, både i form av hjälp med att lyfta saker vi behöver kommunicera, men även för att minska medietrycket för våra chefer.” Både journalisters och kommunanställdas arbete har påverkats av restriktionerna: ”Vi har under pandemin fått arbeta mer med

pressmeddelanden eftersom det inte varit lika enkelt för vår lokala nyhetsredaktion att göra egna inslag i våra verksamheter”, konstaterar kommunikatören på en Skaraborgskommun.

Flera kommuner lyfter att deras egen information blivit allt viktigare under pandemin – och förmodligen varit ännu viktigare än mediernas. Men det ges också kommentarer som betonar mediernas roll att granska och belysa även coronafrågor ur flera perspektiv. När en Hallandskommun utvärderat hur medborgarna nåtts av information konstateras att nyhetsmedier varit ett bra sätt att nå äldre.

Flera beskriver relationen mellan journalistik och kommunal information som lite av en resa: ”Till en början bra, sen en period med mer hätsk rapportering och även attityd, därefter när vi hittat formerna/rollerna – mycket bättre”, kommenterar en kommunikationschef i Södermanlands län. Från en annan kommun i samma län kommer beskrivningen:

Det tog lite tid innan lokalmedia förstod hur stor del av den kommunala organisationen som arbetade med och påverkades av pandemin. Men i takt med att de lärde sig så ökade också ömsesidigheten och förtroendet.

En del talar också om redaktionell corona-trötthet; att det var ”svårt att få medierna, även SR, att förstå sin viktiga roll efter de första veckorna då pandemin var en nyhet – men det blev bättre och medias rapportering räddade situationen” (informationsansvarig, Skåne län).

”Det förklarande avsprånget”

När gör journalister ett riktigt bra jobb? Uppfattningar om bra journalistik kan sammanfattas som ett intresse för fördjupningar, uppföljningar, att sätta in saker i ett sammanhang och att belysa dem på ett allsidigt sätt. ”När de lyfter en komplex fråga som upprör många men tar ett förklarande avsprång och tar in olika sidor” (kommunikatör, Kronobergs län). ”När de sätter sig in i ämnet ordentligt och därmed ger läsare/lyssnare/tittare möjlighet att själva bilda sig en uppfattning” (kommunikatör, Västernorrlands län). Poängen är att ”reportrar ställer frågor och ger svar i stället för att som allmänhet fundera och spekulera” (kommunikatör, Södermanlands län).

Att förklara komplicerade händelser på ett enkelt sätt är ett starkt ideal även bland journalister. Det handlar inte bara om att informera, utan att sålla i ett överflöd av information och beskriva det viktigaste på ett pedagogiskt sätt.

(Wiik, 2011; Melin-Higgins, 1996)

Kommunerna kopplar den här förmågan starkt till lokal förankring, lokalkännedom och kontinuitet. Journalister som känner till bakgrunden kan se samband och därmed ta in fler aspekter, skriva insatt och begripligt. Utan kontinuitet minskar möjligheten för både förklaringar, fördjupningar och uppföljningar. Bristande kontinuitet handlar både om oregelbunden, centraliserad bevakning och personalomsättning: ”Tyvärr är det stor omsättning på reportrar, vilket gör det svårt för reportrarna att sätta sig in i de lokala för-

utsättningarna på ett sådant sätt att det möjliggör en djupare journalistik” (kommunikationschef, Dalarnas län).

En intressant sak som framgår av enkäten är hur personberoende lokaljournalistik ofta är. På många kommuner känner man väl till de lokala reportrarna, och noterar när vikarier och nyanställda inte har samma koll, eller när den nya journalisten jobbar mer självständigt än den förra. Både positiva och kritiska kommentarer beskriver en ojämn kvalitet som inte enbart kan kopplas till de enskilda medieföretagen:

Det finns snarare vissa journalister som gör ett bra och viktigt jobb, som är noga med att dubbelkolla källan, ge båda sidor lika mycket utrymme och vinnlägga sig om att själva förstå frågan på riktigt. Dessa reportrar gör varje dag oerhört bra och viktig kommunjournalistik, vare sig det rör sådant som är positivt eller negativt för kommunen.

(Pressansvarig, Östergötlands län)

Vi har en lokal redaktion som gör jättebra, lokal journalistik helt enkelt för att hon som skriver är intresserad av att rapportera om det lokala området på ett sanningsenligt sätt.

(Kommunikatör, Västerbottens län)

Men precis som goda lokaljournalister lyfts fram, så beskrivs också deras motsats. Kritiken är ofta mycket specifik: Lokala journalister kan sakna kunskap om hur en kommun fungerar, som lagar, processer och skillnaden mellan politiker och tjänstepersoner. Bekväma, slarviga (eller tidspressade) och okunniga

journalister vänder sig till fel intervjupersoner på kommunen, brister i källkritik och gör sig alltför beroende av kommunal information.

En reporter kan också stå för i princip all rapportering om kommunen som i sin tur sprids via flera olika tidningstitlar. ”Då blir det den personens journalistiska stil och åsikt det enda som syns om kommunen”, som en kommunikatör i Västra Götaland lite maktlöst påpekar. När det är upp till den enskilda lokalreportern om kommunen skildras genom hemma hos-reportage och personporträtt eller rapporter från kommunstyrelsen, då blir det ”snedvridet på så sätt”, konstaterar en kommunikatör i Jämtlands län.

På motsvarande sätt lyfts fördelen med lokal mediemångfald:

Det är positivt att det finns tre seriösa redaktioner i vår kommun. De bidrar till den lokala demokratin och debatten.

(Kommunikatör, Hallands län)

Men mångfald ska också gälla innehållet, både det tunga och det lätta. Flera kommentarer handlar om behovet av bredd: ”Våra lokala medier gör ett bra och viktigt jobb när de lyfter fram kommuninvånare, informerar om vår folkomröstning och rent allmänt lyfter fram de små nyheterna som är viktiga för oss som bor och arbetar i kommunen” (kommunikatör, Skåne län).

Att ge plats åt både stort och smått är kommentarer som återkommer: om föreningar, medborgardialoger, lokala människor – både det ”lokal-lokala /.../ och

längre reportage och djupdykningar” (kommunikationschef, Västra Götalands län). Här finns en parallell till redaktionsstudien av Andersson med flera (2018): Svenska redaktioner tycker själva att samhällsviktiga nyheter och granskningar behöver varvas med lättare material som intresserar lokala invånare.

Debatt eller desinformation?

I olika pressutredningar framgår debattaren som en viktig mediefunktion. I medierna ska olika åsikter och röster mötas och speglas. Journalisterna själva har gått mer mot att betona roller som att granska och att förklara, och medieforskaren **Jenny Wiik** (2011) ser att den utvecklingen kan hänga ihop med att det i dag finns så många andra plattformar för åsiktsutbyte. I den här undersökningen framkommer dock stark kritik mot vissa medias sätt att skapa debatt/interaktion på sociala medier. Här saxar jag ihop fyra olika kommentarer för att visa hur resonemanget går: Medier ”tar ut meningar lösryckt ur en artikel och publicerar som inlägg på deras Facebooksida i syfte att skapa debatt (som ofta blir skev)”, något som ”åtminstone utifrån sett ter sig som en viss avsaknad av djupare insikt i vilken negativ påverkan detta i förlängningen har på demokratin” eftersom ”det bidrar till polarisering” eller ”oro och misstro mot samhället helt i onödan precis på samma sätt som riktig desinformation gör, även om avsikten inte alls är denna”. Kritiken mot hur tidningarna hanterar kommentarerna på sina sociala medier är stundtals hård:

Det förekommer att dagstidningar stängt ner artikelkommentarer för att själva inte bli fällda om kränkande kommentarer hinner bli publicerade, men istället har man öppnat upp för ett åsiktsforum där man är extremt sparsam med moderering och uppmaningar till god ton. Till detta hör att många medborgare refererar till detta forum som tidningen eller jag läste i [tidningens titel].

(Kommunikatör, Västerbottens län)

Den som sysslar med kommunal information har också svårt att övervaka andra organisationers sociala medier eller gå in där och föra diskussioner eller försöka rätta fakta. Ur kommunernas synvinkel väcker det här alltså både frustration runt att nå ut med den information de tycker är korrekt, samt oro för de demokratiska konsekvenserna.

Granska – om ni har tid att göra det bra

Över 40 kommentarer om god journalistik tar upp vikten av (seriös) granskning. Journalister ska belysa när kvaliteten brister och hur kommunen använder sina pengar. Så här skriver bland annat en kommunikationschef i en större stad i Västra Götalands län:

Även om granskningen upplevs som drabbande för den det berör, och kanske orättvis, så är den viktig för att vi ska kunna förbättra våra verksamheter.

Vikten av granskning stämmer bra med vad journalister själva brukar framhålla. Ur kommunens perspektiv är det ändå skillnad på granskning och

granskning: ”Det offentliga utvecklas av att utsättas för granskning, men viktigt att den håller god kvalitet!” (kommunikationschef, Västra Götalands län). Ämnet bör vara relevant, rapporteringen balanserad och förklarande.

När granskning tas upp som ett orosmoment handlar det ofta om att kommunen inte granskas alls. ”Det finns saker att ta på och göra artiklar/inslag om ifall viljan, kompetensen och tiden fanns där för journalisten” (kommunikatör, Jönköpings län).

Men när journalister saknar tid och kunskap riskerar eventuella granskningar att göra mer skada än nytta. Medborgarna presenteras för en missvisande eller begränsad bild som bara ”ger upphov till fler frågor eller felaktiga uppfattningar” (kommunikationschef, Stockholms län).

Kommunernas mediekritik gäller när vinklar upplevs som förutbestämda, enskilda personer får stå oemotsagda, obetydliga ämnen ges stort utrymme, när rapporteringen spelar på känslor snarare än fakta och när viktig bakgrund eller komplexa samband saknas. Dålig kommunjournalistik beskrivs alltså helt enkelt som partisk, obalanserad, felprioriterad, personfokuserad, sensationsinriktad, förenklad och ytlig.

Av undersökningen framgår att man på många håll i landet ser att lokaljournalistiken flyttat sig just mot det mer sensationsinriktade:

Upplever att det finns mindre och mindre utrymme för vanliga ämnen. Det blir mer nöjes- och skandalbetonat. Det är som alla har blivit kvällstidningar.

(Kommunikationschef, Västra Götalands län)

Rubriker beskrivs som ”tillspetsade”, ”dramatiska”, ”osakliga” eller rentav ”falska”, allt för att locka klick.

Av god journalistik förväntar sig också kommuner att få bemöta (allvarliga) uppgifter i anslutning till att de publiceras. Flera reagerar på att medier börjat dela upp publiceringar:

Till exempel skriver de en artikel dag ett om ett problem och det får stor spridning. Bemötande dag två får liten spridning.

(Kommunikatör, Norrbottens län)

Det finns en tendens att inte låta båda parter komma till tals direkt, dag ett då nyheten publiceras. Den kan ibland komma några dagar senare och då har läsaren redan fått den ensidiga bilden av vad som inträffat.

(Kommunikatör, Hallands län)

På flera håll finns en känsla av att kommunen tilldelas rollen som det elaka etablissemanget i motsats till den lilla människan. Här används ord som hetsjakt, syndabockar och en agenda att svartmåla. Medier kan tyckas vilja ”styra innehåll mot något negativt, även om innehållet egentligen är positivt för kommunens medborgare” (kommunikationschef, Västra Götalands län). På vissa håll har det lett till att kommunanställda inte längre vill intervjuas:

När personer från kommunens organisation blir intervjuade är citaten oftast korrekt återgivna men svaren/citaten hamnar i en annan kontext än vad intervjun handlade om. /.../ Det finns därför nu en stor oro att

prata med media då man upplever att storyn är förbestämd och inte ruckas på trots motstående fakta. Detta skapar en locket på-känsla då ingen vågar säga något med rädsla att bli uthängd med namn och arbetsplats i lokaltidningen.

(Kommunikatör, Västra Götalands län)

Citatet ovan visar att det finns kommuner där det skurit sig ordentligt mellan kommunen och reportrarna. Några kommentarer handlar också om att det är svårt att få medier att erkänna att de gjort fel och rätta till det.

Slutord

De senaste decennierna har det lokala medielandskapet skakats i grunden, både medielandskapet i stort och inom olika mediehus. När Andersson med flera (2018) intervjuat svenska journalister och redaktionsledningar beskriver de hur

[D]en publicistiska värdegrunden är i gungning /.../ att allting har kastats upp i luften. Det är smått rörigt på sina håll och alla bitar har ännu inte tillfullo fallit på plats.

Idealen har inte ändrats, men kanske de praktiska möjligheterna att leva upp till dem: Arbetet behöver prioriteras hårdare, både utifrån resurser och plattformar. På så sätt har makt flyttat från de individuella journalisterna till ledningen. Därför är det väldigt intressant att se hur starkt kommunerna i den här undersökningen kopplar rapporteringens kvalitet till

individuella journalisters prestation. Skillnaden gäller även olika journalister på samma redaktion.

Det finns en hel del forskning som visar att just journalister lätt hamnar i försvarsställning när de får kritik. Det är kanske inte så konstigt med tanke på att de har mycket att förlora på att medge brister i kvalitet. Mediernas position bygger på att deras roll anses viktig och att de kan sägas göra ett bra och viktigt jobb.

Någon gång har jag hört företrädare för redaktioner avfärda den här undersökningen med att kommunala organisationer framför allt bryr sig om sitt eget varumärke eller saknar förståelse för det journalistiska uppdraget. De kommunanställda som svarat på frågor om hur välbevakad kommunen är utgår förstås från olika perspektiv och erfarenheter. Tanken är inte heller att de ska ge en objektiv bild av tillståndet för den lokala journalistiken, utan sin bild.

När kommunala informatörer oroas eller är kritiska till utvecklingen handlar det om lokaljournalistik som minskat eller saknas helt, som är ensidig, ytlig eller sensationsinriktad med tillspetsade rubriker: ”Det är som att alla blivit kvällstidningar”.

Konkret kritik handlar om bristande moderering på sociala medier och en trend att dela upp publiceringar så att båda sidor inte kommer till tals samtidigt och alltför många kopierade pressmeddelanden.

Kommunala tjänstepersoner kan sägas tala i egen sak när de kritiserar medier för att ge en alltför negativ bild av kommunen eller att de får svårt att bemöta osakliga inlägg på mediernas Facebooksidor. Men i grunden stämmer deras bild av god journalistik väl med de värderingar som journalister själva brukar ge

uttryck för: Rapporteringen ska vara allsidig, balanse-
rad, pedagogisk och kritisk. Viktiga frågor av allmän-
intresse ska prioriteras, men det bör även finnas plats
för vardagliga nyheter och personporträtt. God lokal-
journalistik har en stark lokal närvaro och den görs av
kunniga och engagerade journalister.

Enligt kommunerna görs just god lokaljournali-
stik på många håll runtom i landet – men de ser också
tendenser som går åt andra håll.

Referenser

- Bisiani, S. (2021). *Blank spots, critical information needs and local journalism funding* [Masterupp-
sats, Linköpings universitet, Institutionen för eko-
nomisk och industriell utveckling (IEI)]. [http://
compscjournalism.org/projects/simona/projects/
Master_Thesis_Simona_Bisiani.pdf](http://compscjournalism.org/projects/simona/projects/Master_Thesis_Simona_Bisiani.pdf)
- Andersson, U., Waldenström, A., & Wiik, J. (2018).
*Profession möter management. Den journalistiska
värdegrundens förhandling på svenska morgon-
tidningar*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Prop 2017/18:154. *Journalistik i hela landet*. Regerings-
kansliet.
- Karlsson, M., & Clerwall, C. (2019). Cornerstones
in Journalism: According to citizens. *Journalism
Studies*, 20(8), 1184–1199. doi:10.1080/14616
70X.2018.1499436
- Mediestödsnämnden (2020). Stöd för lokal journalistik
2020. [https://www.mprt.se/globalassets/dokument/
stod-till-medier/beviljade-stod/stod-for-lokal-jour-
nalistik/beviljat-stod-lokal-journalistik-2020.pdf](https://www.mprt.se/globalassets/dokument/stod-till-medier/beviljade-stod/stod-for-lokal-journalistik/beviljat-stod-lokal-journalistik-2020.pdf)

- Melin-Higgins, M. (1996). *Pedagoger och spårhundar: en studie av svenska journalisters yrkesideal*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Wiik, J. (2011). Yrkesideal. I Kent Asp (red.). *Svenska journalister* 1989, 33–39. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Åstorps kommun (2019). Kommunikationspolicy för Åstorps kommun. (2018/327) <https://astorp.se/download/18.355f08901715dd0ef335587/1586263893253/Kommunikationspolicy.pdf>